NGƯỜI THƯƠNG BINH ANH HÙNG NGÔ GIA KHẢM

TS NGUYỄN THỊ TÌNH*

Ngô Gia Khảm được phong tặng danh hiệu Anh hùng của ngành công nghiệp năm 1952, lúc 40 tuổi. Ông cũng là thương binh đầu tiên được phong tặng Anh hùng Lao động, nêu gương sáng về tinh thần "tàn nhưng không phế".

Bác Hồ trong lần đến thăm Nhà máy Toa Xe lửa Gia Lâm do Anh hùng Lao động Ngô Gia Khảm (ngồi gần Bác, ôm mũ) làm Giám đốc. Ảnh: TL

"Không sợ khổ, vượt mọi khó khăn, kiên quyết làm vượt mức nhiệm vụ"

Đó là những đức tính nổi bật về Ngô Gia Khảm mà Bác Hồ đã viết về Anh hùng Lao động số 1 của ngành công nghiệp.

Ngô Gia Khảm sinh năm 1912, quê ở xã Tam Sơn, thị xã Từ Sơn, tỉnh Bắc Ninh. Tham gia hoạt động cách mạng từ sớm, được kết nạp vào Đảng Cộng sản Đông Dương năm 1935. Năm 1941 bị Pháp bắt giam ở Sơn La, trong tù Ngô Gia Khảm đã tuyệt thực, nhịn ăn 11 ngày, buộc địch phải trả tự do. Năm 1944 Ngô Gia Khảm được giao nhiệm vụ xây dựng xưởng quân giới ở Việt Bắc. Trong thời kỳ kháng chiến ông nhận nhiệm vụ xây dựng xưởng hóa chất đầu tiên, chế tạo mìn, lựu đạn, đạn. Sau này, nhớ lại nhiệm vụ xây dựng xưởng hóa chất, tại Đại hội Thi đua yêu nước lần thứ nhất, Ngô Gia Khảm nói: Tôi đã cố gắng tìm tòi pha hết chất này đến chất khác, như một ông lang. Ít lâu sau, nhờ sự cộng tác, nghiên cứu của một số anh em, tôi đã tìm ra cách pha thuốc nổ để làm hạt nổ đầu tiên. Sau đó Ngô Gia Khảm lại tìm ra được cách chế tạo máy dập nổi nổ đạn "DM" nên đã nâng cao rất nhiều năng suất lao động; Rồi lại chế tạo ra được máy cắt (thuốc quân bài) nên năng suất lao động tăng từ 5 lạng lên 16 kg hóa chất mỗi ngày... Về việc làm lựu đạn, Ngô Gia Khảm nói: lúc đầu không biết làm lựu đạn thế nào, làm nhiều cách, thử đi thử lại không có kết quả. Lò đúc được làm từ thùng dầu, thuốc nổ thì giã bằng tay. Quả lựu đạn đầu tiên do xưởng quân giới của Ngô Gia Khảm làm ra đã được dùng trong một trận phục kích tại chiến khu Hoàng Hoa Thám, giết được 11 tên giặc.

Xưởng diêm tiêu thuộc Xưởng Hóa chất H52 do Quản đốc Ngô Gia Khảm điều hành trong rừng ở huyện Yên Bình, tỉnh Yên Bái. Ảnh: TL

Từ năm 1948 đến 1950, trong điều kiện vô cùng khó khăn của cuộc kháng chiến, dưới sự chỉ đạo của Ngô Gia Khảm, hai xưởng hóa chất đã được xây dựng. Năm 1951 xưởng hóa chất của Ngô Gia Khảm chuyển sang làm nhiệm vụ quân sự, mua các nguyên, nhiên liệu để sản

* Ủy viên BCH Hội DSVH Việt Nam

xuất, rèn đúc vũ khí, xưởng quân giới của ông đã phát huy nhiều sáng kiến, tiết kiệm được nhiều thời gian và nguyên nhiên liệu trong sản xuất, rèn đúc vũ khí.

Với tinh thần *"Không sợ khổ, vượt mọi khó khăn, kiên quyết làm vượt mức nhiệm vụ"*, Ngô Gia Khảm đã luôn gắn bó với công binh xưởng. Trong quá trình sản xuất ông đã nhiều lần bị thương. Lần nặng nhất đã khiến ông trở thành một thương binh mù cả hai mắt, mặt bị cháy sém, biến dạng. Đó là lần khi đi kiểm tra quanh xưởng, Ngô Gia Khảm thấy có thùng thuốc đang sấy thì phát hiện có tiếng nổ nhẹ, những tia lửa nhỏ li ti bay lên - đó là hiện tượng sắp xảy ra nổ lớn. Trong nhà lúc đó có 3 gian thuốc đạn, bom, mìn. Không suy tính, Ngô Gia Khảm chạy tới định dập củi thì thùng thuốc súng nổ, thân thể ông bị cháy và được đưa đi cấp cứu. Những tưởng không thể sống được nữa, nhưng nhờ sự chăm sóc của anh em trong xưởng, 7 tháng sau Ngô Gia Khảm lại trở về làm việc trong khi tay vẫn bị co quắp lại, mắt không nhìn được.

Với thành tích và quyết tâm của mình, năm 1952 tại Đại hội Thi đua yêu nước lần thứ nhất, Ngô Gia Khảm được bầu là Anh hùng và là thương binh đầu tiên được phong tặng Anh hùng Lao động, cùng với thương binh La Văn Cầu được phong tặng Anh hùng Quân đội.

Tấm gương sáng về tinh thần "tàn nhưng không phế"

Sau khi bị thương nặng, anh em đồng đội rất băn khoăn, có người đã nói với Ngô Gia Khảm: anh đã vì nhiệm vụ mà bị tàn tật thế này thì cứ yên tâm mà ở nhà nghỉ, anh không cần làm gì nữa, Đoàn thể, Chính phủ sẽ nuôi anh. Ngô Gia Khảm khảng khái nói: nếu tàn tật không thể làm gì được để phục vụ Đảng, phục vụ nhân dân thì khổ sở quá. Cho nên dù bị tàn tật nhưng tôi vẫn còn sức phục vụ kháng chiến. Tôi đã hứa với Bác Hồ, với Đảng, tôi xin nhắc lại lời hứa với Đại hội Anh hùng chiến sỹ thi đua rằng tôi nguyện tích cực thi đua hơn nữa để cùng với các anh em

Anh hùng Ngô Gia Khảm (thứ 2 từ trái sang) cùng đồng đội và con gái trong một chuyến công tác tại Moscow, Liên Xô, năm 1973. (Ảnh do bà Ngô Thị Hòa cung cấp).

thực hiện chương trình sản xuất và tiết kiệm của Chính phủ. Tôi nguyện không bao giờ tự kiêu tự đại và luôn luôn cố gắng học tập các chiến sỹ, công nhân, bộ đội và nông dân để tiến bộ, xứng đáng là một chiến sỹ lao động vì Đảng, vì nhân dân.

Hòa bình lập lại ở miền Bắc, Ngô Gia Khảm bước vào trận tuyến mới trên mặt trận giao thông, cụ thể là ngành Đường sắt. Ông được giao nhiệm vụ làm Bí thư kiêm Giám đốc Nhà máy Xe lửa Gia Lâm, Cục trưởng Cục đầu máy toa xe, rồi Trưởng Ban Thanh tra Bộ Giao thông Vận tải… Ở cương vị nào người anh hùng thương binh vẫn nêu tấm gương sáng khắc phục khó khăn hoàn thành nhiệm vụ. Điều rất vinh dự là Nhà máy Xe lửa Gia Lâm đã được đón Bác Hồ về thăm vào đúng ngày sinh của Người. Ngày 19-5-1955 đó đã trở thành một sự kiện đáng ghi nhớ của cán bộ công nhân viên nhà máy, khi người thương binh Ngô Gia Khảm thay mặt họ hứa với Bác quyết tâm thi đua sản xuất xứng đáng là người chủ của nhà máy. Thực sự là từ đó, dưới sự lãnh đạo của Ngô Gia Khảm, Nhà máy Xe lửa Gia Lâm đã là nơi sản sinh ra những sản phẩm từng là niềm tự hào của nhiều thế hệ cán bộ, công nhân ngành Đường sắt Việt Nam. Đó là máy hơi nước "Tự lực"; đó là Đoàn xe khách do công sức đóng góp "Kế hoạch nhỏ" của Đội Thiếu niên Tiền phong; là đầu máy diesel "Đổi mới"…

Đặc biệt trong những năm hòa bình ở miền Bắc, Nhà máy Xe lửa Gia Lâm là nơi mở đầu phong trào "Ngày thứ 7 đẩy mạnh sản xuất đấu tranh thống nhất nước nhà" được phát động tại đây vào tháng 4 năm 1962. Sau đó phong trào đã lan ra toàn miền Bắc và có tiếng vang đến tiền tuyến lớn miền Nam. Cũng vì thế mà ngày 15-10-1962, Đoàn đại biểu Mặt trận Dân tộc Giải phóng miền Nam Việt Nam do Giáo sư Nguyễn Văn Hiếu dẫn đầu ra thăm miền Bắc, đã đến thăm Nhà máy trong tình nồng thắm Bắc - Nam. Năm 1964 từ việc khôi phục đầu máy cũ, nhà máy đã đóng mới loạt đầu máy "Tự lực", chiếc máy đầu tiên được mang tên Anh hùng liệt sỹ Nguyễn Văn Trỗi. Năm 1965 đầu máy "Tự lực" II ra đời. Trong những năm chiến tranh phá hoại của đế quốc Mỹ đối với miền Bắc, cán bộ, công nhân Nhà máy Xe lửa Gia Lâm chiến đấu dũng cảm, tự vệ của nhà máy liên tục đạt danh hiệu "Đơn vị quyết thắng".

Gương chiến đấu và lao động của Anh hùng Ngô Gia Khảm có sức lan tỏa sâu rộng trong cán bộ, công nhân viên nhà máy. Họ đã làm nên truyền thống vẻ vang của đơn vị mình. Năm 2000 Nhà máy Xe lửa Gia Lâm được Nhà nước phong tặng danh hiệu Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước. Năm 2004 nhà máy (lúc này là Công ty Xe lửa Gia Lâm) đã được phong tặng danh hiệu Anh hùng Lao động trong thời kỳ đổi mới.

Ngô Gia Khảm đã suốt đời phấn đấu và trở thành một tấm gương sáng của một thương binh "tàn nhưng không phế". Cùng với danh hiệu anh hùng được phong tặng từ năm 1952, Ông còn được tặng nhiều phần thưởng cao quý khác như: Huân chương Kháng chiến hạng Nhất; Huân chương Lao động hạng Nhì… Đặc biệt ở Hà Nội, tên ông được đặt cho một đường phố ở quận Long Biên, gần Nhà máy Xe lửa Gia Lâm, nơi ông đã từng nhiều năm gắn bó.

Thương binh anh hùng Ngô Gia Khảm đã qua đời năm 1990, nhưng gương ông còn sáng mãi.